

חפש באתר

אל תקרא לי נשמה
תגיד את האמת, תגיד
שאי אשכנזי מניאק

כ.פ.ר.ה

מהשפה פנימה

28° -21° תל אביב 18:13

קפטן אינטרנט ספרים סוף שבוע ספורט גלריה דעות חדשות

יום שישי ט' תשרי תשע"ה, 03.10.2014

הסדנה להיסטוריה חברתית

רישומי פחם: אנרגיה ומודרניות עות'מאנית ובריטית

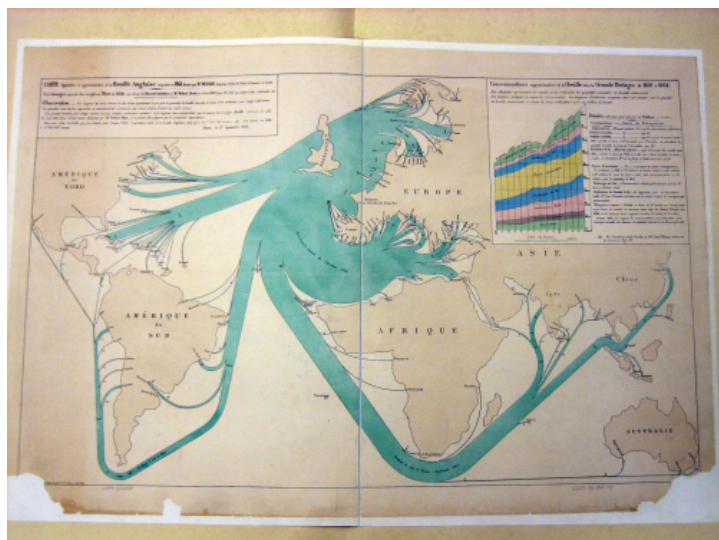
הסדנה להיסטוריה חברתית | 21.05.2014 | 21:50

Tweet

און ברק

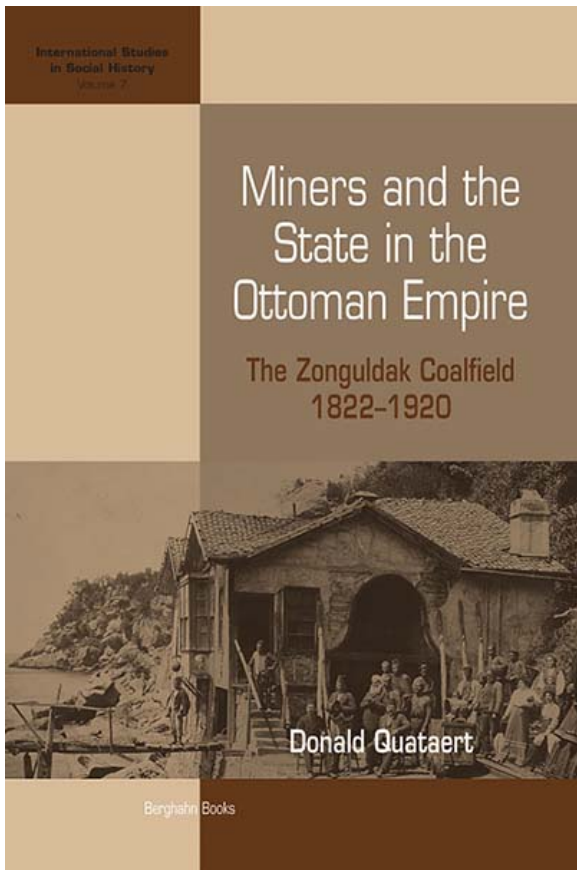
השריפה במכרה הפחם בסומה, שגבתה בשבוע שעבר 301 קורבנות, הוגדרה בעיתונות התורכית כ"תאונת המכרות הקשה ביותר בהיסטוריה של תורכיה". בוועידת עיתונאים בעיירה האבלה בחר גם ראש הממשלה התורכי ארדואן להדוף ביקורת על היעדר רגולציה ממשלתית נאותה באמצעות ציטוט נתונים היסטוריים, אודות תאונות במכרות פחם בבריטניה של המאה ה-19: "הזרת' להיסטוריה הבריטית ומצאתי ש-204 בני אדם נספו בהתמוטטות מכרה ב-1838. ב-1866, נהרגו 361 כורים בריטיים בתאונה אחרת, ובפיצוץ שהתרחש ב-1894 נהרגו במדינה זו 290 כורים". באמצעות דוגמאות מהמאה התשע עשרה, ביקש ארדואן (המקדיש בדרך כלל מאמצים גדולים להראות כי ארצו הנה מדינה מודרנית וחדשנית, בשר מבשרה של המאה ה-21) לטעון שתאונות מרובות הרוגים הן דבר שבשגרה במכרות פחם. האטימות של ארדואן ואנשיו התבטאה גם ביחסם אל מפגינים זועמים בעיירה, ובשימוש בפרקטיקות משטרתיות אלימות המוכרות היטב למפגיני גזי פארק באיסטנבול (ובמקרה הנוכחי אפילו אלימות פיזית אישית של ארדואן ויועציו, שצולמו מכים ובוועטים במפגינים). בהקשר זה, השימוש התמוה של המנהיג התורכי בדברי ימי ענף הפחם הבריטי, שמדגים את חיבתו, כמו גם את חוסר הבנתו בהיסטוריה, מאפשר לעמוד על זיקות משמעותיות יותר בין המכרות הבריטיים של המאה התשע-עשרה לדפוסים פוליטיים אוטוריטריים בתורכיה כיום. אם ארדואן חשף שוב את העובדה שהוא שבוי בתפישות של המאה ה-19, בשורות הבאות אדגים מה היו תפישות אלו וכיצד שדה מחקר חדש העוסק בהיסטוריה פוליטית של אנרגיה מסוגל להנהיר את האופי הפוליטי של בטיחות מכרות בתורכיה. דיון שכזה מגלה, בנוסף, את הקשר של הדמוקרטיה הליברלית שצמחה מתוך מכרות הפחם הבריטים למכרות מופרטם ומסוכנים באזורנו אנו.

במאה ה-19 שימש פחם בריטי שנכרה בעיקר בוילס ובניוקסל כמקור האנרגיה העיקרי להפכה התעשייתית. אולם בניגוד לדעה הרווחת, לא ניתן להבין את התיעוש המואץ של התקופה כתהליך בריטי או מערב-אירופי בלבד. באופן מפתיע, האימפריה העות'מאנית שיחקה תפקיד מפתח במהפכה התעשייתית. כבר בשנות השלושים של המאה, שוקי פחם מתפתחים ברחבי מה שיהפוך ל"מזרח התיכון", והקמתן של תחנות הטענת פחם במקומות כמו עדן ופורט סעיד – בסיסי התדלוק הגדולים בעולם – אפשרו לפחם בריטי לזרום החוצה מהאיים הבריטיים, ולספינות שנשארו אותו לחזור אל היבשת עמוסות בחומרי גלם אחרים, דוגמת כותנה למנפשות ולמטוויות הטקסטיל במנצ'סטר. התפתחות טכנולוגיות חשובות כמנוע הקיטור וספינת הקיטור התרחשו תחת סימן המסעות הללו ותוך אינטראקציה עם תוואי הדרך, תנאי האקלים, וכן עם המוסדות הפוליטיים, הכלכליים והתרבותיים באימפריה העות'מאנית ובתת היבשת ההודית. החל מהשליש השני של המאה החלו העות'מאנים לרכוש פחם בריטי שצריכתו עלתה בטור הנדסי במהלך המאה. כמעט כל מה שאנו מקשרים עם מודרניזציה באזור – מסילות ברזל, טלגרפים, משאבות להשקיה, או תאורת רחוב – הונע על ידי פחם. במקומות כמו מצרים, נחווה המהפכה בעיקר כמעבר לחקלאות מתועשת שהתבססה על משאבות, רכבות, וטכנולוגיות זוללות פחם אחרות. אל המערכת הזו, שנשלטה על ידי פחם בריטי, הצטרפו במהלך המאה גם מכרות עות'מאניים שייצרו פחם לצריכה מקומית, בעיקר בזונגולדק שעל חוף הים השחור. אולם הפחם שנכרה בהם לא הצליח להשביע אפילו רבע מהביקוש לאנרגיה פחמית, שהאמיר בקצב מטאורי.

שארל ז'וזף מינר, מפת ייצוא הפחם הבריטי, 1864

חדשות לבקרים את מחירי הפחם בקהיר ואיסטנבול. אולם באופן פרדוקסאלי, תרומתו של הפחם לדמוקרטיה, זכויות עובדים וביטחונות מכרות באנגליה דווקא חיבלה בתהליכים דומים באימפריה העות'מאנית. כורי הפחם באימפריה ניהלו אף הם מאבקי עובדים לאורך התקופה, אולם הם עשו זאת מעמדת השפעה פחותה משמעותית בהשוואה להבריהם האנגלים, בעיקר כיוון שממשלתם, שממילא התבססה בעיקר על המכרות הבריטיים, יכלה תמיד לפנות ולייבא פחם בריטי נוסף במקרה של שביתה בזונגולדק. הכורים האנגלים, שישבו קרוב יותר לברז או לצוואר הבקבוק של מערכת אספקת הפחם הגלובאלית, יכלו לשבש אותה בקלות גדולה יותר מאשר הכורים העות'מאניים, שחלשו על מכרות שניתן היה לייתר בקלות באמצעות פחם בריטי. בכמה מקרים, היו אלו אותם תאגידים רב-לאומיים שהפעילו מכרות וקווי ספינות קיטור הן באנגליה והן באימפריה העות'מאנית. אולם בעוד שבאנגליה אולצו בהדרגה חברות אלו לכבד את זכות ההתאגדות והשביתה, הרי שבאיסטנבול ובזונגולדק הן השתמשו בדיוק באותן שנים בפועלים שוברי שביתה ובשיטות אחרות לריסוק איגודים. בנוסף, המעורבות הזרה האינטנסיבית בענף הפחם העות'מאני הקלה על הסטה ותסיפה של מאבקי עובדים אל עבר קידום סדרי יום לאומיים, בורגניים בעיקרם, והלאה מסוגיות של זכויות עובדים והסדרי בטיחות.

ספרו של דונלד קוואטרט, היסטוריה חברתית של מכרות הפחם העות'מאניים

על רקע הנטייה הרווחת והמובנת להתייחס למופעים החוזרים ונשנים של דיכוי במזרח התיכון כפועל יוצא של היעדר מסורת ליברלית, חשוב לבחון היטב את התנאים ההיסטוריים במקומות בהם מסורת כזו כן התפתחה – דוגמת אנגליה של המאה ה-19, שם היא צמחה לא רק מתוך רעיונות נאצלים ואהבת החירות אלא בעיקר תוך מאבק ארוך, עיקש ומחושב בבעלי השררה, שכמו בני דמותם היום, מיאנו לותר על זכויות היתר שלהם מרצונם. אולם חשוב לא פחות להתחקות אחר הקשרים בין חלון ההזדמנויות הדמוקרטי בענף האנרגיה הבריטי להיעדרו במגזרי פחם במקומות אחרים בעולם. כורים עות'מאניים, כמו ממשכי דרכם בסומה שבתורכיה המודרנית, ביקשו ביטחונות תעסוקתית, שכר הוגן ושוויון לא פחות מחבריהם הבריטים. במאה התשע עשרה, מבנה הכלכלה העולמית מיקם את האחרונים בעמדה נוחה יותר לחילוץ זכויות אלו מידי האליטות, ובאופן שבא על חשבון הראשונים. אם ההיסטוריה הבריטית חוזרת על עצמה בסומה היום, היא חוזרת במהופך וכטרגדיה: החל משנות ה-90 של המאה העשרים וביתר שאת בעשור האחרון, הפרטה מואצת של מכרות כמו זה בסומה הוזילה את עלות כרייה הפחם בתורכיה במאות אחוזים, תוך פגיעה קשה בהסדרי בטיחות, ובאופן שאפשר, למשל, חלוקה חינם של שקי הפחם שהבטיחו את זכייתה של מפלגת הצדק והפיתוח של ארדואן בבחירות האחרונות.

עקבו אחרינו בפייסבוק כאן וקבלו עדכונים על עליית פוסטים חדשים

כתבות נוספות שעשויות לעניין אותך

מגזין
התחלתי לדאוג לנתיניו. נראה שיש לו בעיית זיכרון

מגזין
"מה לגבי הנכדים? שיהיו בריאים, ושלא יבואו לבקר"

מגזין
ההיסטוריון שעומד מאחורי אנטיפה חושב שלא צריך להיבהל ממחאה אלימה

מגזין
היא מודה שהיתה עורכת דין מרושעת, אבל בזכותה הישראלים למדו להתגרש

Natasha
מרחבי הרשת
Gallery] Jacy, Almost 80, This Is Where She Is Now

Yahoo! Search
מרחבי הרשת
Sear Mattresses In A Box 2020 - Heres What It Might Cost

Senior Living
מרחבי הרשת
San Francisco\$ Coming In 2021. Research Now

maternityweek.com
מרחבי הרשת
Photos] Michele Very Emotional After Her Daughters Confesses This

http://blogs.haaretz.co.il/sadna/618/ AUG OCT NOV
 5 captures
 25 May 2014 - 5 Oct 2014 2013 2014 2015 About this capture

שם
 (אימייל (לא יוצג באתר
 אתר

לשליחת התגובה יש לפתור את התרגיל החשבוני
 $2 + \square = 6$

[על אותנטיות, מקומיות וחומוס](#)
[ימי כתום: על תפוזים, החושים והסכסוך היהודי-ערבי](#)

[הסדנה להיסטוריה חברתית](#)

הסדנה להיסטוריה חברתית הוקמה על-ידי היסטוריונים של המזרח התיכון על-מנת לפרק, להרוט, לשייף ולהרכיב פיסות של עבר יחד עם חלקים של המציאות העכשווית. אנו שואפים להנגיש לציבור הישראלי מחקר עדכני על האזור מתוך כוונה להשתמש בהיסטוריה ככלי של התבוננות והקשבה. המונח 'היסטוריה חברתית' משמש אותנו לא רק לציון הורם שאליו אנחנו משתייכים בכתיבה האקדמית שלנו; הוא מבטא גם את שאיפתנו להפוך את לימוד ההיסטוריה למעשה חברתי, לפעולה שיש בה בכדי לתרום לדיון ציבורי ביקורתי. בכוונתנו לגשת לסוגיות כבדות משקל מזוויות בלתי שגרתיות ולהראות כיצד אפילו קורותיהם של עצמים תמימים ודמויות אפורות למראה מגלמים ולעתים מעצבים תהליכים פוליטיים וכלכליים רחבים במזרח התיכון. מה בכלל מקור השם 'המזרח התיכון'? כיצד קשורה צורת חיתוך הבקלאווה לטרור של המהפכה הצרפתית? כיצד קשורה המצאת הפלאפל למסע הכיבושים המצרי בסוריה? מתי ומדוע הופיעו במזרח התיכון שעונים וכיצד השפיעה דווקא טכנולוגיה מודרנית זו על יצירת "הזמן הערבי" הנינוח? כמה ברים היו באיסטנבול בסוף המאה ה-18 ומי היו לקוחותיהם? האם להטרדות מיניות יש היסטוריה? מדוע יש הרואים בכתיבי הפמיניסט המצרי הראשון גורם לתופעה זו?

על מנת לענות על שאלות אלה ורבות אחרות, אנו מציעים סדרה של מאמרים פרי עטם של טובי המומחים, מתוך רצון לעורר עניין ודיון בסוגיות שונות הקשורות במזרח התיכון ההיסטורי ובן-זמננו.

כמה מלים עלינו

און ברק

אני היסטוריון חברתי ותרבותי של מדע וטכנולוגיה המתמחה בהתפתחותם של תשתיות, סטנדרטים, מכשירים ואמצעי תקשורת, ובפוליטיקה, בתיאולוגיה ובאסתטיקה האופפים אותם. למשל, ספרי האחרון, שראה אור השנה, עוסק בקשר בין הופעת מסילת הברזל והטלגרף במצרים המודרנית לבין התפתחות ה"זמן המצרי" המושהה והבלתי מדויק. למדתי ולימדתי באוניברסיטה העברית בירושלים, אוניברסיטת לידן, אוניברסיטת ניו יורק, ואוניברסיטת פרינסטון. כיום אני מרצה בכיר בחוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב.

ליאת קוזמא

אני מרצה בכירה בחוג ללימודי האסלאם והמזרח התיכון באוניברסיטה העברית בירושלים. ספרי נשים כותבות היסטוריה הוקדש לתנועה הפמיניסטית במרוקו של שנות השמונים והתשעים. ספרי האחרון *Policing Egyptian Women*, מבוסס על שנת מחקר בארכיון הלאומי המצרי ועוסק בהתמודדות של המדינה המצרית במחצית השנייה של המאה התשע עשרה, עם נשים בשולי החברה. הפרויקט הנוכחי שלי עוסק במקומו של המזרח התיכון בהתגבשותן של נורמות בינלאומיות נגד סחר בנשים.

אבנר וישניצר

פוסטים אחרונים בבלוג

- [העולם המוסלמי בעולם הגלובאלי- מקרה המבחן של קשרי הדוד-מצרים](#)
- [המולדת בסכנה ואתם חולמים! ירושלים במלחמת העולם הראשונה על פי יומנו של אחסאן תרג'מאן"](#)
- [בין שערי השכונה או מחוצה לה? ייצוג נשים על המסך הקטן בעולם הערבי](#)
- [רצח באיסטנבול או האומה על שולחן הנאשמים: משפט טורלאקיאן](#)
- [פלת הים, אם הזר: יפן הערבית-פלסטינית בשלהי תקופת המנדט](#)
- [ארכיוני כיבוש: על ביות הארכיונים הפלסטינים](#)
- [קווים לדמותו של "האדם הסביר" בפלשתינה/א"י](#)
- [אירועי מלחמת העולם הראשונה בארץ בפרספקטיבה של מאה שנה](#)
- [ראיית מנהרה](#)
- [ג'יול חלימי ואלומות נגד נשים כנשק מלחמה](#)
- [לחיות בעזה אחרי המלחמה הגדולה](#)
- [למען ישכון שלום בכפר": מזרח, מערב והמשפט הישראלי המוקדם בשנות החמישים"](#)
- [\(הקבוצה של המדינה \(המנדטורית\)](#)
- [?מה הקשר בין ולדימיר פוטין לשפחות בלונדיניות במזרח התיכון במאה ה-17](#)
- [נבחרת אלג'יריה: בין 1958 ל-2014](#)
- [מעטים מול רבים: כשמליציות מכות צבא סדיר](#)
- [איפה הכסף: על ניהול כספים ואידיאולוגיה בקהילה הספרדית בירושלים במאה ה-19](#)
- [היתוש, החידק והביצה](#)
- [לשפוך קצת חושך על האור](#)
- [ימי כתום: על תפוחים, החושים והסכסוך היהודי-ערבי](#)

Developed by opentech

Web design by Roni Arie

מערכת הנהלה אודות הארץ דרושים צור קשר עשה מינוי שאלות ותשובות פרסם אצלנו

שיתופי פעולה	TheMarker	עכבר העיר	כלים שימושיים	מדורים
זירת הקניות	מאני טיים 2	אוכל	המייל האדום	גלריה
הוטל קומביינד	דין וחשבון	אמנות	מדיניות פרטיות	חדשות
בית אבי חי	הייטק	במה	חלון מבזקים	ספורט
קורס אנגלית מקוון	נדל"ן	טלוויזיה	ניוזלטר הארץ	ספרים
עושים עסקים בת"א - יפו	מדיה ופרסום	ילדים	כל כתורות היום	מכ"ם גשם
חוכמת ההמון	סמארטפון	לילה	צור קשר	סרטים מומלצים
אופנה	עסקים קטנים	מוזיקה	תנאי שימוש	קפטן אינטרנט
פסח	צרכנות	סרטים	מינוי הארץ	Haaretz.com
הריון ולידה	קריירה	עכבר העיר	מינוי לעיתון	Israel Weather
משפחה	רכב	עכבר עולם	מידע למנויים	Israel news
עבודה	שוק ההון	מסעדות כשרות	כנסים	Travel in Israel
תזונה	TechNation	רכילות	נגישות	Jewish World
השקעות נדל"ן בחו"ל	Cafe	עכבר חגים		Shabbat Times
עכבר EXTRA				
עכבר כרטיסים				